

לפני ה'תשפ"א

מאוצרות
רבנו הרמב"ן

פרשת פינחס תשפ"א (שנה ד' גליון 104)

פינחס בן אלעזר בן אהרן הכהן השיב את חמתו מעל בני ישראל בקנאו את קנאתי בתוכם ולא כליתי את בני ישראל בקנאתי. [כה, יא]

הודיע הקדוש ברוך הוא למשה שישלם שכר טוב לפנחס על קנאתו אשר קנא לאלקיו, ועל הצדקה שעשה עם ישראל לכפר עליהם, ולא מתו כולם במגפה. וצוהו שיודיע לישראל שהוא כהן לעולם, וזה טעם לכן אמור - שיגיד זה בישראל. ולא אמר הכתוב "והייתה לו ולזרעו אחריו כהונת עולם" כמו שאמר (שמות מ טו) באהרן, אבל אמר "ברית כהונת עולם" ואמר "את בריתי שלום" שיתן לו ברית עם השלום דבק בו, ובאהרן נאמר לכבוד ולתפארת (שמות כח ב), ולכך אמר אשר קנא לאלקיו - והמשכיל יבין.

והזכיר ושם איש ישראל המוכה, ושם האשה המכה - להודיע כי ראוי היה לשכר הגדול הזה, שהרג נשיא בישראל ובת מלך גוים ולא ירא מהם בקנאתו לאלקיו. ואחרי שנתן שכרו הטוב לצדיק צוהו להפרע מן הרשעים, ואמר לו צרור את המדינים - וצוהו שימנה העם תחלה, וזה טעם ויהי אחרי המגפה (להלן כו א), כי המנין יהיה תחלה.

ובני אליאב נמואל ודתן ואבירם הוא דתן ואבירם קרואי העדה אשר הצו על משה ועל אהרן בעדת קרח בהצתם על ה'. [כו, ט]

הזכיר הכתוב זה, להודיע שנשארה כל הירושה ממשפחת הפלואי לנמואל לבדו, כי דתן ואבירם וכל אשר להם נבלעו. או כדברי רבותינו (ב"ב קיח): לרמוז שאבדו חלקם מן הארץ, אף על פי שהיו מיוצאי מצרים וראויים לנחלה.

לְזַרְחַ מִשְׁפַּחַת הַזְרָחִי לְשֵׂאוֹל מִשְׁפַּחַת הַשְּׂאוֹלִי. [כו יג]

אבל הענין כי היה המנהג בישראל לעשות להם ראשי בתי אבות, יתיחסו כל יוצאי ירכו לעולם אל האיש ההוא, ויקראו על שמו לכבודו, כאשר יעשו גם היום כל הישמעאלים וכל ישראל הדרים בארצותם להקרא כולם למשפחות אבן עזרא, אבן שושן. וזה שנאמר: אלה ראשי בית אבותם (שמות ו יד), כי מעת אשר פרו ורבו במצרים העמידו להם ראשי משפחות להתייחס אליהם. ואולי התחילו הענין הזה במצרים, שלא יתערבו בגוים ויהיו ניכרים וידועים לשבטיהם, ששם עלו שבטים שבוטי י-ה עדות לישראל, ותהי לחק בישראל. והנה היו אלה הנזכרים כאן במצרים, איש איש לראש לבית אבותיו תתייחס המשפחה אליו, ולכך ימנה בבית מכיר משפחת המכירי, ומשפחת הגלעדי בנו, ומשפחת האיעזרי והחלקי בניו ואחיהם, וכן בבני יהודה ואפרים, כי הבנים האלה הנזכרים גדולים ונכבדים, ויהיו לראש. לא היה זה בעבור הולידם משפחה רבה, כדברי הרב, כי כולם הולידו משפחות רבות, כי פרו וישרצו וירבו ויעצמו במאוד מאד, אבל היה זה לכבוד ששמו עליהם ראש. ורוב המשפחות בהיותם במצרים היו מתייחסות אל היורדים למצרים, שהם להם האבות הנכבדים, והשאר עשו להם מן הנולדים שם בקרוב ראשי האבות, ולכן יהיו להם רוב הנזכרים כאן יורדי מצרים, והנה יהיה יחוס המשפחות האלה ליורדי מצרים כי שם תקנו אותם.

וְשֵׁם בֵּית אֶשֶׁר שָׂרַח. [כו, מו]

לשון רש"י לפי שהיתה בחיים מנאה כאן, ואונקלוס תרגם "ושום בת אתת אשר סרח". נתכוין בזה לומר כי היתה בת יורשת כי בנים זכרים היו לו, אבל היתה בת אשתו יורשת נחלה, ולכך הזכירה הכתוב בכאן כאשר הזכיר בנות צלפחד, ותכנס בכלל לאלה תחלק הארץ (פסוק נג). ואלו היתה בת אשר עצמו לא היתה יורשת, כי בנים זכרים היו לו, אבל היתה בת אשתו מאיש אשר לא היה לו בן והיתה נחלתו לבתו.

ויהיה טעם ושרח אחותם (בראשית מו יז), כי היתה אחות בניו לא בתו. ולכך אמר "ושם בת אשר שרח" ולא אמר "ובת אשר", לומר כי היה שמה בת אשר ונקראת שרח. ואם היתה בחיים כדברי רש"י הנה היא כבנות צלפחד לנחלה, ואם מתה, משפחתה נטלו בעבורה.

מכאן הביא הגאון בעל ה'חתם סופר' (אבן העזר, סימן עו) ראייה נפלאה למה שכתב בתשובות מימוני (משפטים, סימן מה) והובא להלכה ברמ"א (חושן משפט, סוף סימן מב):
"מי שיגדל יתום בתוך ביתו, וכתב עליו בשטר 'בני' או היתום כתב על מגדלו 'אבי' או 'אמי' - לא מקרי מזוניף כי הואיל וגדלוהו, ראוי לכתוב קד", אף כאן למרות שסרח לא הייתה בת אשר, מכל מקום נקט הכתוב לגביה לשון 'בת אשר' משום שנתגדלה בביתו.

**ובני קרח לא מתו . [כו יא] אלה משפחת לוי משפחת הלבני משפחת הקבילני משפחת המחלי
משפחת המושי משפחת הקרחי וקהת הולד את עמרם . [כו נח]**

טעם משפחת הקרחי - כי מתחלה היתה נקראת משפחת היצהרי (במדבר ג כז), כי היו בעת המנין שהוא בניו גם לנפג וזכרי, ועכשיו לא היו רק לקרח ונקראו על שמו. **ולפי דעתי** : לא היה מן הראוי שיעקר שם היצהרי מזרעו אף על פי שמתו קצת בניו, אבל **עשו זה אחרי מעשה קרח בעבור כבוד בניו**, להודיע בישראל לדורות שמים וזכרם, כי כן הכתוב משתדל לומר: ובני קרח לא מתו (במדבר כו יא), וכיון שכלו נפג וזכרי, ונשארו כל זרע יצהר לקרח, קראום: משפחת הקרחי, **להודיע כי היו בניו צדיקים וטובים ממנו**.

בפרשת קרח על הפסוק [טז לב]: וּתְפַתַּח הָאָרֶץ אֶת־פִּיָּהּ וּתְבַלַּע אֹתָם וְאֶת־בְּתֵיחֶם וְאֶת כָּל־הָאָדָם אֲשֶׁר לְקֶרַח וְאֶת כָּל־הַכּוֹשֵׁשׁ כְּתַב רַבְּנוּ הַרְמַב"ן - כי איננו רומז לזרעו, דכתיב: ובני קרח לא מתו (כו יא), **כי היו גדולים וטובים וזכותם עמדה להם**.

בפירוש **בעל הטורים** הקשה: "ואיני מבין הטעם שכתב שקורא למשפחת היצהרי על שם קרח, אדרבה שר", ואינו ראוי לקרות בשמם." ובביאור **טוב ירושלים** מיישב דעת הרמב"ן, דהפסוק מספר שבחם **אף על פי שהיו בניו, לא למדו ממעשיו**. וכמו שכתוב (בראשית כה כ) וַיְהִי יָצֶק לְבָרְאֲרָבְעִים שָׁנָה בְּקִרְתּוֹ אֶת־רַבֶּקָּה בַת־בְּתוּאֵל הָאֲרָמִי מִפְּדֵן אֲרָם אִתּוֹת לְבֶן הָאֲרָמִי לוֹ לְאִשָּׁה וּרְשִׁי מְבָאָר שֵׁם - להגיד שבחה: שהיתה בת רשע, ואחות רשע, ומקומה אנשי רשע, ולא למדה ממעשיהם.

באר מים חיים ביאר את הגמרא בסנהדרין (ק). ובני קרח נתבצר להם מקום גבוה בגיהנם - נתחזקה האדמה שמתחתיהם וישבו שם וכך לא ירדו שאולה עם קרח ועדתו, וניצלו מן המיתה. [גיהנם המוזכר כאן הוא כינוי למקום פתיחת פי הארץ] ומשם עלו אחר כך על פני הארץ, ובאו עם כל העם לארץ ישראל. וכן הוא במדרש תהילים: **קִי־וַיִּזְעַע ה' דָּרָךְ צְדִיקִים וְדָרָךְ רָשָׁעִים תֵּאבֵד** [תהלים א ו] - אלו בניו של קרח, ועוד נדרש שם כל המזמור "אשרי האישי" לשבחם של בני קרח.

וכן כתב **רש"י** (טז ז): וקרח שפיקח היה מה ראה לשטות זו, עינו הטעתו, ראה שלשלת גדולה יוצאה הימנו, שמואל ששקול כמשה ואהרן, אמר, בשבילו אני נמלט, ועשרים וארבעה משמרות עומדות מבני בניו כולן מתנבאות ברוח הקודש, שנאמר "כל אלה בניו להימן" (דברי הימים), אמר אפשר כל הגדולה הזו עתידה לעמוד ממני ואני אדום, לכך נשתתף לבא לאותה חזקה, ששמע מפי משה שכולם אובדים ואחד נמלט אשר יבחר ה' הוא הקדוש, טעה ותלה בעצמו. ולא ראה יפה לפי שבניו עשו תשובה, ומשה היה רואה. (על פי מדרש תנחומא)

אָבִינוּ מִת בַּמִּדְבָּר וְהוּא לֹא הָיָה בְּתוֹךְ הָעֵדָה הַנוֹעֲדִים עַל ה' בְּעֵדַת קֶרַח כִּי בְחָטָא מִת וּבְנִים לֹא הָיוּ לוֹ . [ג, כז]

לשון רש"י והוא לא היה - לפי שבאו לומר "בחטאו מת", נזקקו לומר לא בחטא מתאוננים ולא בעדת קרח שהצו על הקדוש ברוך הוא היה, אלא בחטאו לבדו ולא החטיא אחרים עמו, **ולא פירש למה היו באות לומר "בחטאו מת"**, אלא שתאמרנה אבינו מת במדבר ובנים לא היו לו, כי כן הראוי להאמר. אבל על דעת רבותינו (ב"ב קיח:) הוצרכו לומר שלא היה בעדת קרח, **לפי שעדת קרח לא היה להם חלק בארץ וכן למתלוננים שבעדת קרח**, כי נשמע זה בעם מבית דינו של משה. וכך פירש **רבי אברהם** ואמר, חשבו הבנות כי לא יירשו הנועדים על ה'.

ודעתי בדרך הפשט, שאמרו ככה בעבור שחשבו ש**משה רבינו היה שונא עדת קרח יותר מכל החוטאים שמתו במדבר**, שהם היו הקמים כנגדו והכופרים בכל מעשיו, **וחשבו אולי בשנאתו אותם יאמר אל יהי לו מושך חסד** ואל יהי חונן ליתומיו יזכר עון אבותם אל ה' (תהלים קט יב-יד), על כן הודיעוהו כי לא היה מהם. **ורמזו עוד שאינו במתי המגפות אבל במדבר מת על מטתו**, וטעם כי בחטאו מת - אמרו מת במדבר בעונו שלא זכה ליכנס בארץ, או **כדברי רבי יהודה הלוי המשורר ז"ל שפירש שהוא דבק עם ובנים לא היו לו**, כאשר יאמר היום בעונות אירע כך וכך.

וַיִּקְרַב מֹשֶׁה אֶת מִשְׁפָּטָן לִפְנֵי ה' . [כו, ה]

כתב רבנו הרמב"ן [האמונה והבטחון פרק כג]: "ופני לא יראו" - ופני ממש לא יראו והוא השער הפנימי שבני שערי בינה שכולם ניתנו למשה חוץ מאחד. וקיבלתי, כי **נ' שערי בינה**, כנגד ה' חומשי תורה, י' פנים לכל אחד ואחד, נמצאו נ', ומה שכנגד הפנים הנ' לא השיג משה. וי"ל כי היו פנים בתורה שלא נכתבו אלא על ידי מעשה, כגון **'פסח שני' ו'פרשת נחלות'** וכיוצא בזה, **ועל כן ניתנה למשה חוץ מאחד**. רצה לומר **שלא השיגו הענין אלא כאשר כל ישראל ועל כן הוצרך לידו 'מעשה'**, ואילו השיגו לא היה צריך למעשה.

ובאבני שהם, **ר"מ שחור** כתב דיתכן שענין זה נרמז בפסוק שבו נכתב 'משפטן' **בנון רבתי**. ללמדנו, שפרשת נחלות שלא השיגו משה בעצמו אלא על ידי פנייתן של בנות צלפחד, והיה צריך להקריב משפטן לפני ה'. היה זה העלם **שער הנרין**, כדברי **רבנו הרמב"ן**.

לע"ר ר' אליעזר ב"ר דוד זצ"ל

להערות הארות והצטרפות: V0527174410@GMAIL.COM

מיועד לעורר את לב הליומדים ואינו תהליף למקור חיבורו של רבנו הרמב"ן